

Hüzar - Ekim 1973

TT-582037

TARANCI'NIN ŞİİRİNDE

Toplumdan Kaçış - Gökyüzü Temi

Cahit Sıtkı Tarancı

RIFKI KAYMAZ

Cumhuriyet Devri şairlerimizin bir çoğunda ortak bir yön vardır. Eski şiirimizin; sosyal meselelerin, ferdî yaratılışın etkileriyle bir kısım şairleri, yaşanılan hayattan kaçarak, sonsuzlara açılmak, enginlerde dinlenmek, hayallerinde yaşadıkları bir âlemde mutlu olmak istemişlerdir.

Yunus Emre'de, Fuzulî'de, Şeyh Galip'de daha sonra. Fikret, Y. Kemâl, Haşim v.b. şairlerimizde de rastladığımız toplumdan kaçış duygusu, her şairin üslûp, mizaç, sosyal durumunun etkileriyle çeşitli şekillerde ortaya konulmuştur.

Sanatkâr, dar kalıpların değil, sonsuzluğun aşığıdır, sonsuzluktan yanadır. Toplum, onu maddesiyle, sahteliği ile sıkar. O, bu kıskacıtan kurtulmak için «kaçmak» ister. Ona göre mutluluk; uzaklarda, ötelede, ufuklarda, gökyüzündedir...

Fuzulî'nin :

«Gelün ey ehl-i hakikat çıkalım dünyadan
Gayr yerler görelüm, özge safalar görelüm.»

Mısraları ile çerçevelediği dünyadan, toplumdan kaçış duygusu bir çok şairlerde gökyüzü temi ile birlikte kullanılmıştır. Bu açıdan düşünülürse, gökyüzü; toplumda bunalanların arzuladığı bir sığınak, mutlu olunabilecek bir yerdir. Bu küçük incelememizde, Cumhuriyet Şiirimizde apayrı bir yeri olan Cahit Sıtkı'nın şiirlerinde gökyüzü temini incelemeye çalıştık. Yalnız şunu da belirtelim ki bir duygu işi olan şiir'i sanatkarın içinde bulunduğu toplumu, sosyal şartları v.b....bir bütün halinde düşünerek değerlendirmek gerekir. Fuzulî'nin, Galip'in dünyadan kaçış duygusu ile Cumhuriyet Şairlerimizin çoğunda gördüğümüz kaçış duygusu şüphesiz tam olarak aynı değildir.

Şimdi, Tarancı'nın şiirinde birbiriyle çok yakından ilgili kaçış-başka bir âleme hasret -gökyüzü temlerini tesbit edelim.

Yalnızlığı arzulayan şair, kaçmak, hayalinde canlandırdığı âleme, gökyüzüne sığınmak ister. Şair böylece mutluluğa kavuşur. C. Sıtkı, gördüğü çirkinlikler, basitlikler karşısında ürperir. Realitenin soğuk yüzünü, bu hayatın sonu olan ölümü düşünür. Bu duygudan kurtulmak için «gök mavisini»ni arzular. Sonsuzluğa sığınmak ister;

«Şaşırdım kaldım, nasıl atsam adım;
Gün kasvet gece kasvet.
Bulutlar, sisler içinde bunaldım;
Gök mavisine hasret.»

(Seçmeler Sh. 25 Şaşırdım Kaldım.)

Toplumda bunalan şaire sonsuzluğun sembolü olan gökyüzü ümitler verir, onu avutur, dinlendirir,

«Gökyüzü belledik şu ürperen maveliği
Başımız darda kalınca el açtığımız yer.
Gökyüzüdür avutan akıllıyı deliyi
Gökyüzünde bulutlar, uçurtmalar ümitler.»

(Seçmeler Sh. 104 Yalan Dünya)

Cahit Sıtkı, gökyüzünden başka kendi hayalinde şekillendirdiği bir âlem düşünür, arzular, ona doğru koşmak ister. Çünkü şair bu topluma yabancısıdır. Arzuladığı âleme gitmek ister.

«Ben bu dünyaya yanlış gelmiş olacağımı b
Ben öyle her insandan, o kadar uzağım
Yine bu gözlerimdir okşanacak sey
Yoksa içimde baska bir dünya ha

Uyanır gibi birden bir korkulu rüyadan,
O içimden sevdiğim, benim olan dünyadan,
Bir ses bana «Gell!» dese, ben o sesi işitsem;
Kimsecikler görmeden bir kapı açıp gitsem!»

(Seçmeler Sh. 7 Bir Kapı Açıp Gitsem)

«Yaşama Sevinci»ni anlatan şair ve nesli için «Yaşama» en büyük meseledir. Fakat bu hayatın bir sonu olduğunu düşünen şair, ölümden korkar. Devrin şartları sonucu inanç, noksanlığından kendisini kurtaramayan Cahit Sıtkı'da, Yunus'da rastladığımız «Ölüm» fikri yoktur. Zaman zaman, O aynanın karşısında zamanın yüzüne çektiği çizgilerden ölüme yol bulur, irkilir. Bu ölüm fikri dünyanın bütün güzelliklerini unutturur. «Yaşama Sevinci»ni geri plâna atar. Şair, ölümden kurtulmak için ölümsüzlüğe başvurur, ebediyeti anar, bu arzuyu «uzak bir âlemin rüzgârını anmakla» dindirmeye çalışır;

«Çok uzak bir âlemin rüzgârını anarız.
İçimizden yanarız, dışımızdan yanarız;
Merdeyse varlığımız duman olup uçacak.»

(Seçmeler Sh. 9 Bir Yaz Günü).

Bu âlemi derinden derine arzular. Gidemeyiş karşısında üzüldür, durur. İçinden bir şeylerin koptuğunu hisseder;

«Uzak bir iklimin ılık havasında,
Güneş, yer, gök, iç içe kaynaşır;
Olgun meyvalarla kuşlar fısıldaşır,
Bahar manzarası dallar arasında.»

Uzak bir iklimin ılık havasında,
Seslerle kokular elele dolaşır;
Renklerle şekiller sevişip anlaşıyor,
Bir mükemmeliyet orkestrasında.

Uzak bir iklimin ılık havasında,
İnsan kâinatla her an kucaklaşıyor,
Sonsuz bir sevginin gamsız dünyasında

Uzak bir iklimin ılık havasında,
Bütün sevdiğim hülyamı paylaşıyor;
Bense camlar, camlar, camlar arkasında!».

(Seçmeler Sh. 14 Uzak Bir İklimde).

Buraya kadar Cahit Sıtkı'nın kaçış, başka bir âlem düşünme, gökyüzü duygularını şiirlerinden örnekler vererek sunduk. Şair toplumda sıkılırken, başka bir âlemi arzularken yalnızlığın acı kucagına düşer. Bu duyguyu şairin «Robenson» şiirinde açıkça görmek mümkündür.

Şairi, ölüm yıldönümünde bir kere daha anarız.

Not : Şiirler, Gültekin Sâmanoğlu'nun «Cahit Sıtkı Tarancı'dan Seçmeler» (1000 Temel Eser, İst. 1971) adlı kitabından alınmıştır.

Alman Şiirinden Seçmeler : 3

YERYÜZÜNÜN BÖLÜŞÜLMESİ

İnsanlara seslendi Zeus, yüce katından ;
«Ahn dünyayı, hepsi mülkünüz olsun, alın!»
Bütün nimetleriyle ediyorum armağan;
Yalnız miras payında kardeşler gibi kalın!

Koştı, yerleşmek için, güçleri yeterince
Heyecanla, gayretle teknil genç ve ihtiyar...
Tarla ürünlerine çiftçi meyil verince,
Soylu kişi ormanda hemen oldu av arar.

Tüccar, depolarını doldurdu ağzına dek,
Rahip, seçti kendine şarabın en hasını.
Dedi Kral, köprü ve yolları zaptederek ;
«İsterim ondalığın hep benim olmasını.»

Neden sonra, bölüşme işi bittiği zaman,
Şair çıkagelmisti, hem de pek uzaklardan,
«Nüfûsünümde hiçbir şey kalmamış, boştu meydan;
«Her şey sahiplerini artık bulmuştu çoktan...»

«Yazıklar olsun! Sana içten bağlı oğlunken,
Unutursun beni, reva mı, herkes böyle!»
Diye yakınmalarla sesi yükseldi birden
Ve Tanrı'nın tahtına kapandı, kaldı öyle.

«Hayal âlemlerinde zamanını harcarken,»
Dedi Tanrı, «Kârı yok benimle çekişmenin.
Dünya bölüşülürken acaba nerdeydin sen?»
Şair'se cevap verdi : «Yanımdaydım ben senin!»

«Hep o senin yüzüne gözüm takılı kaldı,
Derin âhengindeydi göklerinin kulağım.
Affet ruhu, nûrunla sarhoş oldu ve daldı;
Nimetleri bu yüzden kaçırmış olacağımı.»

«Neylersin?» dedi Zeus, «Bak, dünya çıktı elden;
Güz, av ve alış-veriş benim değildir artık.
Dilersen yaşamayı göğümde birlikte sen,
Sana her gelişinde o, kalacaktır açık.»

VON SCHILLER'den çeviren : ZEKİ TAŞAN

